

ХАЛЪМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Халъмг танъгчин болн Элет балгьсна комитетсин, Куч-нблсчирин депутатрин Танъгчин болн балгьсна Советсин газет

№ 66 (2899)

1957 дж. августин 13

Үнн 20 деншг

Малд үвлә хот белдлгәнә тускар дакад нег

„Хуучан хатхсн—урн, хбткән сансн—ценн“—гидг үлгүриг ол-саалж сонъссн боллат. Манагъар болхла эн үлгүр ийр ик чинртә, олна тбрт-чигн кергтә, онц эврә бийд-чигн туста үлгүр болдж медгднә. Эндр бдр ийр халун. Нег мбсн киилгтә йовгднә. Тер бийн кун бүтәд, кәлрәд бәәнә. Цасн уга, үкрмүд бвс хайдж бгхиг күләд, тенъгр хәләд ж мбдрж зогсхш—тегднәньхун ишләд йовцхана. Өлв учринь медг-урн, цец гардачир оли колхозникулан, совхозин, МТС-н кәдләчнрән бийән дахулдж, ирх үвд белддж, ик гидг шунмгә кәдлмш кедж бәәнхәнә. Бәән хаша-катган ясад, дулалад, ямаран тосхлт шинә кергтә болна,—түүгән цаг урдасн белддәнә.

Бәән малдан үвдән дурндан күрх бвснн болн наад-бишик теджәлинь белдхд ик гидг ноолда кедж, бдр-сбни кемджә йилгәл уга, унтл-кевтл уга гилтә кәдләд, бвс хадлгәна зурагъан кәдләд, хадсн бвсән эрәдтн, ковнъгтн шарлулж үрәл уга, шимтә сән-деерн скирдлдж, овалд ж йовцхана. Үлгүринь келхд, Приютнахи цуг район бийәрн бүклдән—танъгчдан үлгүр болдж—бвснә хада-хуралгъарн бмн нуурт йовна. Приютненск района кәдлмшин ашинь йбрәд ж танъгчдин дамджд Улан туг бггдв (Приютненск района КПСС-н райкомин сегләтрн үр В. И. Постников, района Советин кәдләч комитетин ахлачн үр Убушнев А.). Приозерн района „Приозерный“ гидг совхоз үвд бийән белдлгәарн бас му биш. Эн совхозд үвд бвс белдлгәнә зурань 93 процент кәдләд ж олсн бәәнә. Тер хадсн тоогъасн 95 процентинь овалад авч оркдж (Совхозин директорн үр Иванов Д. С., парторгн үр Чурюмов). Эн совхозин 3-ч фермд бвс хуралгәна кәдлмш бас сәәнәр кедв (Фермин

толгъачн үр Борлыков С.) Болв Приозерн района цуг бийинь авад хәләхлә, үвд белдлгәнә кәдлмш сәәнәр кедд ж бәәхш. Үлгүринь келхд: хадж авсн бвсән үвдн талан зббхин туск зурагъан кәдләд бәәхш. „Сарпа“ гидг совхозн хадж орксн бвснә ода бийн овалгдәд уга кевтнә (КПСС-н райкомин сегләтр үр Кокшунов Е. Э., района Советин кәдләч комитетин ахлачн үр Олюнин И. А.).

Юстинск района бвснә хадлгъ-хуралгъиг авад хәләхлә—түүнәс ташр дор. Эн района гардачир хбткән санджах бәәдә уга. Эн деер келгдсн үлгүриг сонъсад уга бәәдлтә. Учр юугъар?—гилтә эн район цуг бийәрн бвснә хадлгәна, хуралгәна кәдлмшәрн әмтнә ард үлддж.

„Үвд ут болхн аль ахр болхн“—гидж магдлнә гисн—даалгъсн үүлән даадж чадшгон темдг. Үвд үвдән үзүлдмн. Үгәр бийән саатулл уга, малдан үвдн хот белдлгъиг цаг тудәл уга гүдждж кәдлж кергтә. Үнәрн келхлә, бвс белдлгәнә цагн ода-чигн бнъгрәд уга. Седвәртә кинмгә мал-бсәчнр ода бийн кесг дуту-дулән кәдләд чадхмн.

Оваллгъиг цаг тудәл уга тбгсх кергтә. Июлин арвн тавнас авн августин арвн тавн күртл кедсн нег сара бвс белдлгәнә туск кәдлмш ик сән дбнъг бгв. Үлгүринь келхд, Приозерн районан збвәр сәәнәр бийән татад авч оркв. Түүгәр авад шиндәлхлә, цуг ни-негтә шамдхла ода-чигн кәдлмшин зураг кәдләд болхмн.

Район болгънар, колхоз-совхоз болгънар бвс белдлгәнә тускар, тусльн бийдән авсн соцдбрдәнә даалгъвран эркдарх уга кәдлә кергтә. Олна малиг менд, толгъа бұрн үвд-зүлдж гаргәна гисн тбр—орн нутгин мана, алдр Тбрснә эркн тбр.

Ик ханлт

Новосибирск областин Чистозеринск районд Свердловин нертә колхоз бәәнә. Тер колхозд халъмг 10-н брк-бүл сән-нишнъгъу, шунд ж кәдләд, хб бсгд ж, асрд ж хәләлгәнд билә.

Арвн гурвн джилин эргид Сибирын халъмг орс хойр, тер дотр Свердловин нертә колхозин әмтн, сән-сәәхн нег-негдән дурта, ах-дуула әдл бәәлә.

Ода мана танъгч хәру бурдәд, халъмг улс эврә газрун хәрхлә, эн 10-н брк-бүл чигн йовб.

Байрта тбрсн газрун йовджах 10-н брк-булиг Свердловин нертә колхозин чледүд ик-бичкн уга гаргәд ж, хаалгәдн орулдж, йбрәцхәв, теднә нери деерәс колхозин ахлач эн халъмгудт ханлт бгв. Тер дотрас Сахат бвгнд ик халун зүркнә ханлт келцхәв. Эн бвгн колхозин хб хәләлгәнд цугтн толгъалдж, сургъмд ж бгч йовсн мбн, „Победа“ гидг машингәар мбрәлдсми.

В. БУРУЛОВ.

Мана даалгъвр

Одахн Целинн района потребителск кооперация болн энүнә селәнә эдл-ахун эдл-уш белдлгәнә халхд кәдләд кәдләчнрин хург болв. Хуртг орцн заготовителмүд болн потребсистемнн кәдләчнр Алдр Октябрьн 40-ч джилин ббнд нерәдсн ним социалистическ даалгъвр авб:

Ноос, арс, мах, бидг госу-дарствд бгггәнә джилә зурагъан 1957 джилин сентябрин 1-шинд, батлгдсн зурагъас давулж кәдләд; дакад промышленности эркн чинртә сырье—эдлврәс гарсн тбмрин күш, кенчр, малин яс, зес болн нань чигн тиним юмс цуглулдж авлгәна зурагъан сентябрин 1-шин күртл бас үзмд жтә сәәнәр кәдләд даалгъвр авцхав. Селәнә эдл-ахун эдл-уш болн промшленности сырье белдлгәар машин дахцхати гидж танъгчдин потребсистемин селәнә эдл-ахун эдл-уш белдлгәнә халхд кәдләд ж кәдләчнриг дуудцхав.

П. БЮРЧИЕВ.

АВСН ДААЛГЪВРАН КҮЦАВ

Приютненск района 107-ч номертә совхозд Печиневский Михаил Федорович ах хббч болдж кәдләд. 1957 джилд үр Печиневский 1139 иргс үвдәс менд авч гарх, ирг болгънас 4,2 килограмм ноос авч, цуг хббдәсн 4784 килограмм ноос авч даалгъвр бийдән авсми.

Тер авсн даалгъвран кәдләчн эркд эртәсн белдврин кәдлмш кеснә чинрн, үр Печиневский ик дбнъг болв. Онъгрсн үвд кинтн багъ болсн учрар, хббдән дулан нарта бдрмүдт газр идүлдж, цаглань услдж, кевтринь хурәлдж бәәв. Тегәл белддж авсн бвснәнн брәлн, ирх үвд әрвгдсн деерән, хббдн нег чигн гару угагъар сән чинәтә гарв. Үвдн сәәнәр бнъгрүлсн байрин нег тбр, цаарандан ноос авч даалгъвран кәдләхәр зүткв.

Үр Печиневскийн авсн даалгъвр хб киргәлгән чилсн цагт ягд ж кәдләдсн ил медгдв. Хбн болгънас 4,9 килограмм ноос авч, хббдәсн цугбарагъасн 5539 килограмм ноос авб, 755 килограмм ноос плансн үлү государствд орулдж бгв.

Хб бсгггәнг болн ноос гаргәлгәнг цаарандан икдүлхмн гисн КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмүдин Советин бичгт ик байрта кевәр хәрү бгч, Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч ббнд верәддж авсн даалгъвран кәдләд болн ирх джилд авч даалгъвран энүнәсн ик чинртәгәар кәдләхәр шунд ж кәдләд жәнә.

МАНА КОРР.

Мал үвлзүллгәнд белдвр кеджәх сара кәдлмш сәәнәр кедджәнә

Тракторн бригадин бригадир болдж коммунист үр Черняев Николай кәдләд жәнә. Эн бригадт 23 трактормуд кәдләд жәнә, теднәсн 6 „ДТ-54“, 17 „Беларусь“ гидг трактормуд. Цуг эн трактормуд бвс хадлгәна, хуралгәна болн збблгәнә кәдлмш кедж йовцхана.

Асхн ора шидр болсн цагла „Северный“ гидг совхозин эклд партиин организацин сегләтр үр Левочкин М. әднүр ирв. Хурд ж ирсн механизатормудт эн Левочкин КПСС-н Халъмг танъгчдин комитетин болн куч-кблсчирин депутатрин Советин гаргәсн мал үвлзүллгәнд белдлгъиг дуусхн туск шидврн дәәлгәд ж бгв. Эн шидврн дәәлгәд ж бгснә хббн, цугъар нег кевтән бвснә хадлгәна, белдлгәнә кәдлмшиг цаглань дуусхмн гидж бий-деерән даалгъвр авцхав. Механизатормуд дунд социалистическ дбрлдәг сәәнәр делгрүлдж, бвснә хадлгәна кәдлмш йовх механизатормуд „ДТ-54“ гидг тракторар бдртән 40 гектар. „Беларусь“ гидг тракторар 25 гектар бвс хадхмн гидж даалгъвр авцхала.

Кедд ж йовх сара кәдлмш экләд 15 хонг болв. Черняевин толгъалд жәх тракторн бригад

йилгән сән үзмд ж үзүлд жәнә. Авсн даалгъвран шунмгә гъар кәдләд жәнә.

Августин 3-ла 8500 гектар газрин бвсн хадлж орксн бәәнә. Цуг хадсн бвсн цуглулад, ковнъглдв. 7000 гектар газрас бвс хурагъад, скирдлчксн бәәнә. Совхозд ода 910 тонн бвсн овалгдәд авчксн бәәнә. Эн бригадин чледүд „ДТ-54“ гидг тракторар бдртән 45 гектар. „Беларусь“ гидг тракторар 25 гектар хаддж, авсн даалгъвран давулн кәдләд ж йовцхана. Механизатормуд дунд ж йилгән сәәнәр кәдләд ж йовх тракторист үр Амерханов бдр болгән 50 гектар, трактористнр үр Синченков В., Кокуев Д. хойр „Беларусь“ тракторар 27 гектар бвс хаддж йовцхана.

Бдрә кех кәдлмшин кем-лжәгән 120—150 процент кәдләд ж трактористнр оли. Скирдлгәнә кәдлмш бмн нуурт Плетнев В., Сериков болн нань чигн механизатормуд йовцхана. Бригадин учетчик үр Старков В. бдр болгән, кесн кәдлмшин дигинь тоолад, кен ямаран кәдлмш кесинь дәәлгәд ж бгнә.

С. БОГАЕВ.

Приозерн район.

Болд күлг деер

Эн джилин хаврар Яшалтинск района Сладковск МТС-н конторур, дунднн ургъцта, кехадца баахи залу—Иван Бормагненко ирлә. Эн тракторист кәдлмш орулдж автн гидж эрлгә орулдж бглә. Энүнә туск кергт илгд ж бичәтә бәәнә: 1932 джилд тбрәд, 1947 джиләс авн оли-зүсн марка тракторт кәдләд ж йовла—гидж. МТС-н дирекц, баахи трактористд „Беларусь“ трактор даалгәд, гурвдгч тракторн бригадур йовулла.

Иван Бормагненко кәдлсн түрүн бдрәсн авн эврә кәдлмшән дурта, тракторан сән медг болдж, бийән үзүлв. Иван Бормагненко кәдлмшин даалгъвр әс кәдләсн бдр уга. Хаврин тәрә тәрлгәнд, эрдн-нишә асрд ж-хәләлгәнд сәәнәр кәдләд, комбайнер Кузьменктә хамдан делгәд хадл машингәар бдртән 55-60 гектар тәрә хадджав.

Гуйр-буудән туск ноолданд илгәрсн баахи механизаторин кәдлмшин дилвр бичдәсн „Ленинский призыв“ гидг газетин халхд комсомолец Иван Бормагненко нери кесг дакдж гарла. „Беларусь“ тракторин тракторист Николай

Моисенкота дбрләд, үр Бормагненко кесг дакдж түрүн орм эзд ж диллә.

Ода механизатормуд олна мал хот икәр белддж, ирх үвд сән белдвр тетгхин эркд „Новый мир“ гидг колхозд силос хаддж дарлгәнд кәдләд ж йовцхана. Эн кәдлмш чигн Иван Бормагненко түрүн нег орм эзд ж йовна. Комбайнер Лембит Ведермантта хамдан эн тракторист бдрн норман 120-150 процентд күргд ж, силос дарх эрдн-шишә хадна. Амрд бдрмүдт болхла, эдн бдрә кемдәгән 170 процентд күргд ж кәдләд жәнә.

Иван Бормагненко МТС-д кәдлсн түрүн бдрәсн авн кесн кәдлмшин цугтн газр хагәлгәна тоод хуврүлхлә 676 гектар газр хагәлгәна кирцәтә кәдлмш кесн болдж гарв.

—Сән үр, ладмг тракторист, —гидж Бормагненко тускар тракторн бригадин бригадир үр А. Воробинский келд ж буульна. Халъмг теегин үрнә амгәлсн болд күлг шамдгә эзнәнн гарт эвтә кевәр дугәрд ж теегәр күрд жәннә.

В. ДЕМЬЯНОВСКИЙ.

Хб киргәлгән эклкв

Каспийск района „Оленичевский“ совхозд шүрүн нооста хбд киргәлгән эклкв. Эн совхозд ут-туршдан 25 миньгән 400 хбн, тер тоод 5 миньгән 500 эн джилд гарсн сакс хургд киргәлгән.

Август сарин гурвн хонгин дунд 2060 хургән киргәдв. Шүрүн нооста хургд дунд-лад неждәд килограмм ноос бгчәнә.

Ах хббч Черновин отарт

хб киргәлгәнә хойр агрегат кәдләд жәнә. Киргәчнр Рая Щербакова, Вера Киселева, Анна Баканева ахта кәдлмшин бдртән 50-60 хб киргәд ж, 35-50 арслн мбнъг олцхана. Хургд киргәлгән августин 10-д чиләгдәд ббдүн хб киргәлгән эклгдхмн. Шидрәс ноос белдлгәнә пунктур сән чинртә, цевр ноосн йовулд жән.

Б. БОЛДЫРЕВ.

Күч-көлсчнриг сарул, дулан, сән, цевр пәтрәр күтц тетгхмн

„Ленинский“ совхозд амтн бәәх гермүд тосхлгән

Целиня района „Ленинский“ совхозд ик олн өрк-бүл хальмгуд нүүдж ирцхäv. Эднә нег түрүнъ-бәädг гер уга йовдл. Энүг тоолад, совхозин гардвр (директорнъ үр В. С. Заритовский) амтн бәädг гермүд тосхлгән ик оньгкилдмдән өгнә.

Амтн бәädг гермүд совхоз бийнъ тосхлгәх деерән, нүүдж ирсн хальмгуд севулар мөнъг авад, эврәннъ гер бәрдж авхд онц оньг тусхадж бәәнә. Ода совхозд 31 хальмг өрк-бүл бийснъ гер бәрдж авх болад 308 минъгн арслнъ мөнъгнә ссуд авх болдж гарв, 100 минъгъ шаху арслнъ авцхачкв.

Хойрдгч ферм деер 10 стандартн гермүд экләд тосхлгдана. Эн тосхлгиг совхоз эврәннъ чидләр хальмгудт бәрдж өгх болдж шнидв: гаругннъ эздүд бийснъ даах, көдлмшинъ совхоз күцәх. 5 герин эрснъ босхлгчкв, нег

герин оранъ бүркгддж бәәнә. Урчудин бригад бүрдәдсн модна көдлмшинъ эклжәнә. Дакад совхоз тоосх, шил, нанъ чигн кергтә тоог материал тосхачнрт өгчәнә. Наадк 5 герин девснъгнъ экләд тәвглджәнә.

Централн ферм деер 8 гер тосхлгддана. Эн тосхлгнрт совхоз бас ик дөнъ-нөклән күрглжәнә. Ус, солом зөбхд машинд, көлгн өгглв.

Тосхлгд кергтә харгъа зөбддж авхд совхозин гардачнр шунмгъа нөкд күргцхәнә. 150 куб. м. харгъа авад ирчкесн бәәнә. 220 куб. м. Аадрхнәс даруд зөбддж авхмн. Совхозд белн кечкесн 55 минъгн шавр кирпич бәәнә.

Амтн бәädг гермүд тосхлгннд заавр сөв-сөлвгән амтнд ах прораб Я. Я. Акопов сәәнәр күргнә, бийсдән гер бәрджәх хальмгудин көдлмшинъ гардхд десятикүд Н. Журавлевд болн В. Дома-

шенкод йилггдв. Иигдг тосхлтин көдлмшт оньг тәвглджәх учрар нүүдж ирцхәсн хальмгуд ик өргмджтәгъяр бәәх бүүрән батлдж авхин төлә көдлцхәджәнә.

Совхозар амтн бәädг гермүд тосхлгәнә көдлмшт хурдар йовхд саалтг болджахнъ-хар чолун уга болдг йовдл. Танъгчнн күцәгч комитетин бәәрн газрин промышленностин отдел (заведующнъ үр Кирбасов) зурагъан күцәдг тннм чолугъяр тосхлгиг тегдгч чадлж бәәхш. Автотранспортин контор (директорнъ үр Чернов), танъгчнн совхоз-транс мана совхозд машинд гаргәдж өгхш, эн учрар тосхлтин материал зөблгннд ик таслвр гарад бәәнә. Дакад болхла танъгчнн потребсоюз ода күртл шифр, толь, нанъ чигн материал авч ирдж бәәхш. Эн дуту-дундсиг даруд уурулх аргъ хәәх кергтә.

Б. АРАШАЕВ.

Өгсн үгдән күрч күцәхвдн

Новосибирск областин Сузунск леспромхозд бидн көдлнәвдн. Эн леспромхоз нургълдж эврәннъ областин болн Алтайск крайин райод тосхлтин модар тетгнә.

Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилин өбниг үзмджтә кевәр темдлгхин кергт, эн промхозин көдлмшчнр ик дөрлдә делгрүлв.

Тедн дограс мана хальмгуд эк татдг, шунмгъа кевәр көдлцхәнә. Мөрәр мод чирлгннд уурмүд Мердәев Михаил болн Мендинов Байчха зурагъан 170-200 процент күргдж кү-

цәнә. 1955-56 джилмүд күндтә грамотсар болн мөнъгнә мөрәгъяр ачлгдцхала.

Мод көрәддг смена рамшик Эрдниев Нарн болн терүнә нөкд Анджәев Эрдни-Гәрә зурагъан таслвр угагъяр 120-130 процент күцәнә. Эдиас тату бишәр машина төгә наадг Хулхачин Очр-Гәрә үзмджтә кевәр көдлнә. Тегәд чигн промхозин 100 машиндәс негн чигн камерәр дутдг зогсхш. Эн уурмүдн сән үлгүр-үзмдж болж көдлнә гигәдл директор үр А. К. Велкер болн мод көрәдлгнә цехин толгъач үр

А. А. Валуевич икар макцхана: Уурмүд Мердәев, Мендинов, Эрднеев, Анджәев, Хулхачинов эдн эврә газтан одсн мана ахнр-дүүнр танъгчнн малгерин өслт, тосхлгднъ шунмгъа кевәр орлцдг, Алдр Октябрьск социалистическ революцин 40-ч джилин өбниг ик сән, байрта дннлвртәгъяр тосхлгидж ицджәнәвдн. Бидн болхла улм сәәнәр, үзмджтәгъяр көдлдж, зурагъан цагасн өмн күцәнәвдн, хальмгин нер гуташговдн гидж тадндан үгән өгчәнә.

С. МАНДЖИЕВ.

Советск профсоюзин 50 джилин өөниг угтдж

Советск профсоюзмудин тәвн джилин өбниг байртагъяр темдлгх белдвр мана орн-нутгар делгү кегдджәнә. Эдлахун болн культурн тосхлгт профсоюзмудин чнринъ өбдлүлх. Алдр Октябрьин 40-ч джилин өбнд нерәддж авдсн социалистическ даалгъвриг шунмгъагъяр күцәхд күч-көлсчнриг агсх, ним бәädлд эн белдлгн кегдджәнә.

„Серп и Молот“, „Динамо“, „Калибр“ гидг Москван заводсин цехсәр, „Трехгорная мануфактура“ гидг фабрикин комбинатд болн нанъ чигн талдан кесг предпрнятсн күч-көлсчнр „СССР-н профсоюзмудин 50 джил“ гисн ВЦСПС-н тезисмүдлә таньллад, профсоюзмудин джисә шинькән эклдж бүрдәсн улела харгәлгъ келж йовна. Москван клубсар, культурин бәәшнъгүдәр, библнотексәр гәәхүл секгдлжәнә, эн гәәхүлд кесг зүсн дегтрмүд болн зургуд профсоюзмуд ярьдг тогтдг, СССР-н көдлмшч классин олна организац болдж зөгсн гцәалгәлж медүлхмн. Московск предпрнятсн нәр-наад гаргәлгәнә коллективс ик гидг концертн программс белддәцхәнә. Мана социалистическ Төрскнә көдлмшч классиг, ола-амтнә дннлвртә көдлмшиг тер концерт үзүлхмн.

Украинә, Казахстан, Туркменә болн нанъ чигн кесг союзн республиксин уулд цергләчнр профсоюзмудин 50 джи-

лин өбниг дурддж белдлгъ келжәнә. Ереванә, Ленинокана болн Арменә нанъ чигн кесг балгәсдин клубсар, культурин бәәшнъгүдәр болн парксар „Ленин профсоюзин тускар“, „Профсоюзмуд—коммунизмн школа“, „Цуг нарт делкән профсоюзин федерац—делкән күч-көлсчнрин зөв-зүүр йилгәдж келәч“ гисн ним төрмүдәр лекце, докладмуд кегддж йовна. Эн тәвдгч джилин өбнд делгү белдлгвн Белоруссд бас болдж йовна. Заводсин болн бәәрн газрин комитетс шишлнъ күүндврмүд келжәнә. Тер күүндврмүдлә производствин өмн нүүрт йовачнр социалистическ дөрлдәнә дамшлтарн сүзг-сөлвгән авцхачмн.

Байрин өдрмүдиг цуг республиксәр ола-амтнә нәр-наадн, концертс, экскурс болн нанъ чигн кесг олн байр-джи-ргәлин наадд гаргәдж темдлгхмн. Москвад август сард ВЦСПС-н торжественн пленү болхмн, тер пленумд проиводствин шин сөлвәрчнр болн профсоюзин актив орлцхмн. Лужникд бәәх Ленинә нертә стадионд спортин дөрлдән болхмн, хотл балгәсна күч-көлсчнрин ик байрин нәр-наадн болхмн.

„Советск профсоюзмудин 50 джилин өбн“, „Делкән профсоюзмудин ниинцлтин төлә профсоюзин ноолан“ гидг дегтрмүд олн тоотагъяр профиздат гаргәхмн. (ТАСС).

В.И.Ленинд тәвгдсн бумб

КЕМЕРОВО, августин 12. (ТАСС). Оцкдүр Кузбассин областин центрт Владимир Ильич Ленинд нерәдсн бумб, ик байрта кевәр секлгән болв. Тер учрар болсн митингд

шахтермуд, тосхачнр, партнн болн советск цергләчнр ирдж орлцхав.

Шахтермудин Бәәшнъ өмн бәәх скверд тер бумб тәвгдв.

Советин йосиг харедж бослгән

1918 джилин чилгчәр Хальмг танъгчд түрү болад бәäv. Ола амтнә түрү-зүдү ик болв, хот-хол, үмсх-зүүх хәтәрлв.

Хальмг танъгчнн гурвн үзгәсн дән өбрләд ирчкесн учрар ним түрү үзгдсн. Аадрхнд бәәсн Хальмгин Советин Централн күцәгч комитет эврәннъ танъгчнн теегәр бәәцхәсн хальмгудлагъан зәнъгзә авч ядад, залгәлду уга бәәсн. Аамшг дегд икдәд бәäv. Цәгъана церг танъгчнн дәädдж эзлхдән өбрләд ирв. Иим ик аамшгтә цагла, советск йосн түрү үзджәсн заамд, хальмг улс эн эврәннъ йосиг харел уга бәädж чадшго болад, бийсәсн Улан Церг бурдәгъад, терүнд мордцхасн юмн.

Түрүн болдж советск йосан харсхин төлә хальмгин хойр насна көвүд Улан Цергт мордцхав. Энүнә дару шин икар күч авад уга советск йоснд аамшг үзгдн-аллад ирхлә. Багъ-Дөрвд Ик-Цоохр хойр нутгас арвн насна көвүд Северо-Кавказск фронтин Улан Цергт мордв. Эн хойр нутгин

агъугъяр тер саамд дән ордж ирсн болдг. 1919 джилин эклцәр Хальмг танъгчнн теегиг цагъачудин церг цугтнъ гилтә—Манцин кецин, Багъ-Дөрвд, Ик-Цоохр, Харухс, Ончка Эргтн нутгудиг Яндгә-Мацгин нутгин ик зуугъинъ (Башлу селән күртл) эзлсн.

Эн нутгудин күцәгч комитетс цагъачудас зулдж нүүгәд ним газрт бүүрлцхәсн: Багъ-Дөрвдлә күцәгч комитет—Яньхлд, Ик-Цоохра—Хальмг Базрт, Харухса—Шин балгәснд, Яндгә-Мацгин—Иджл гол деер бәädг Маячное селәнд, Ончка Эртнә болн Манцин кецин нутгудин күцәгч комитетс хамаран нүүсн мелдл уга бәäv. Хөбннъ соньсгдсн зәнъгәр болхла, тер хойр күцәгч комитетс Хальмгин теегт ишкә герәр нүдг гарад, көдлмшән кегәд бәәцхәлд.

Хальмг танъгчас Багъ-Цоохр болн Хошуд нутгуд Советин гарт үлдсн.

Хальмгин теегүр ордж ирсн цагъана церг хальмгин мал-агърусинъ көбдж идәд, гер-

мүдинъ тонад, ик түрү үзүлсн. Цагъачуд эврәннъ баячудин, зәәснъ-нойлудин йос тогтагъад, хальмгин күч-көлсчнриг кезәнък кевәрн даджермн.

IV

Хальмг танъгчнн икнъкинъ цагъачуд эзләд, хуучн йосан тогтагъад, даджерджен саамла Алдр В. И. Ленин Хальмг улсүр дуудлгъ кесмн.—„Ахнр-дүүнр, хальмгуд! Тана хальмг улсин кишг-джиргәлтн, эв-аргәтн бийсинтн, хальмгудин, гарт бәәнә“ гидж келсн үгнъ хальмгин күч-көлсчнрт ик омг седкл делгрүлсн. Цаарандн В. И. Ленин, дуудлгәндән иигдж келсн—„Цугтан Улан Цергт морддж, цагъачудас эврәннъ Советск йосан харстн“.

Эн элдв ик чнртә дуудвр хальмгин күч-көлсчнрт дживр болдж, омг-селклинъ өбдлүләд, делгү цугъяр Улан Цергтән морддж, эврәннъ Советск йосан харсцхасн. Хальмгуд бийсн сән дурар мөртә сотнъсд болн улан полксд бичгддг орцхасн.

1918 джилд түрүн мөртә цергин Улан сотнъ Яндгә-Мацгин нутгт Джаьков Хохол бурдәсн. Тер сотнъд 150 күн бичгддг орсн. Энүнә дару, 1919 джилин эклцд Хальмгин негдгч Улан полк бурдәгдсн, терүнә дарунъ бас нег Улан сотнъ бурдәгд-

сн. 1919 джилин чилгчәр мөртә цергин хойрдгч Хальмг полк бурдәгдсн.

Эн сотнъс болн полкс Улан цергин зергләнд хамдан орлцдг төрскн советин йосан харсцхасн. 1919 джилин зунар Аадрхн балгәснүр өбрләд ирдж йовсн цагъачудин церглә Башлу селәнә алднд ик күчтә дән болсн. Эн ләәнд төрскән харсад, Аадрхнд сургүль сурчасн курсант-көвүд гартан зер-зөвавад, ула-амәрн төрскн советск йосан харслдсн. Эдн Башлу болн Боран селә сулдхад, цагъачудин цергинъ хәрү цокдж гаргәсн. Төрскн советск йоснәннъ төлә тер дәәнд амән өгсн курсант хальмг көвүдин нернъ ода күртл күч-көлсчнрин амнд үлгүр болдж келднә—Ахтубин Бадм-Ара, Босхмджин Джааку, Санджин Бадм-Хаалгъ, Бакин Мандж, Долатан Цевг, Шовлина Нарн, нанъ чигн багъчуд.

Хальмгин багъчуд үнн цагъан седкләрн, ургәдях но-гъан мет амн-цогцан хармнл уга советск йосна төлә ноолддг йовсиг Советск Союзин күч-көлсчнр маршго.

Цагъана цергин гардачнр хальмгин баячуд, нойн-зәәснъ-

гүдлә негдәд, хальмг амтсиг цагъана цергт авхар седсн, болв хальмгуд теднд меклгдл уга, оргъад, бултад гилтә цагъана цергт орл уга бәәсн.

1919 джилин чилгчәр үр Ленинә болн Коммунистическ партин гардврар советск Улан Церг цагъачудин болн газадин ордудин интервентсин цергүдиг хәрү көбдж советск газран теднәс цеврләд, советск йосан улм батрулсн. Энүг дахлддг Хальмг танъгчнн тег бас теднә өлмәгәс сулдсн.

Хальмг танъгч урдкасн улугъяр өсдг-өргджв. Ремонтиксн округт бәәсн Манцин кецин нутг, Сарпулин мелл бәәен Ик-Дөрвд нутг нанъ чигн эн-тенд бәәсн хальмгуд Хальмг танъгчнн меллд орцхав.

Тегәд, 1920 джилин зунар Чилгрт Хальмг танъгчнн негдгч Советин цуг хальмгудин хург болад, Хальмг автономн танъгч бурдәгдсн.

МАЙОРА БАДМ.

1919 джиләс авн КПСС член, пенсионер.

ПОЭМА

БРИГАДИР

КОЛАН САНДЖ

Октябрин бонд кеерси
 Ударныг берин баадлар
 Сар саяхн мандлв.
 Санамр товшун бодлв.
 Агъарин мелмгър тенгсиг
 Енъднь, эрстнь гатлхар,
 Каманин кевтэ збрмгър,
 Күцлтэ мет усчв...
 * * *
 Блюхрин шүрүнлэ харгьсн
 Баячудин мухла цергшнэг—
 Хумхл цагъан уулн
 Хулхлад, худхлад буднэгърад—
 Сарин наагъур тасрлад,
 Салькид кббгдэд зулцхав.
 * * *
 Сальки, сальки, сальки—
 Одрин—дуусн азлв...
 Сббднь, сальки—
 Бешин хоолд Бииван татад геглзв.
 Бугъун баг хотнд,
 Бригадин нег орнд,
 Салькна хорта дуунд
 Шургъчин нббрън хатв.
 * * *
 Сббни туршар зуульчлсн
 Сар кевртан ббрдв,
 Унтсн улсин сүрклан
 Эн—салькила кемкдв.
 Оладжин Шургъчин орнь
 Овртэ-мет хатхв.
 Эргэд сүүдэжн сольв-чигн,
 Унтдж эс чадв.
 Овснэ бачм зббврт
 Онъдин сальки харшлна.
 Обкомдан бгсн болзгт

Күцшго—болдж зована.
 * * *
 Саамнад, Саамнад, шуукрал
 Сальки сөнъгэн өргий.
 Збвүртэ Шургъчин зүркиг
 Зуургъяр годжгьнад баанэ...
 —„Бригадин бийдэн гунд!..
 Бичэ денъцхар сед.
 Сбнъгим эдлэд унт!..
 Салькина күчиг мед!..
 Термтэ—гермүд күүчдв,
 Тенъгс догдлулад оркдв.
 Тесдж—ядад дбгхларн
 Теегин хамхул муд урладв.
 „Овсн“—гисичнь нанд—
 Одрэ—сббнэ зоогм
 Освкэд улэсн—цагтм
 Орвльг—кевтэ нисдм.
 Алтн—делкэ леер
 Аль—сансарн улэв.
 Кезэ—кезанас нааран
 Күмнд дээсн болдв...“
 Икрхг—дуугъан дуулад,
 Ингдж сальки дббгльв.
 Ца—цаагъан экрдж
 Чикнд—хадж улэв.
 * * *
 —„Салькар шалтг—кедж
 Санамр—суудж болшго,
 Саяхрх—билэ гидж
 Седклан аадрулдж чадшгов.
 Овльн ббрдсн цагт
 Ордг борань тургн,
 Олна тбр оратснд—
 Огдг харум —„сальки!“..
 Бийларн нигдж күүндн,
 Босдж Шургъч хувцлв.
 Салькила гарч дбрлхәр
 Серулдж бригадтан келв:
 —„Сальки догшн болсар
 Шалтг келхд ичр...“

Колан Сандж

СССР-н бичэчрин союзни член—хальмг поэт Колан Сандж—1905 джил төрсн.
 Алтн уурган көксн метэр уурхан сань болсн оли-амтнэ билгин эрдмиг бички цагасн ави чеелжэр дасдж Колан Сандж кун болв. Осэд кун болх цагтнь күмни хувэр уулси Күнъкэн Алтн чеелж болгч алдр Ленинэ гардврта Советин йосн тогтад, күмн амтнн хувд багтад Колан Сандж хэртэ перн—Хальмг поэт болх хаалгъ учрв
 Хөр күрх насдан ирдж, шин эклдж школд ордж, шинъкэн орс кел дасдж, поэтин билгин үүлдврин туск седкл-ухань батрсн болгч мөн. Хальмг пролетарск бичэчрин багд орад 1927 джилэс ави эклдж барлгдв.
 „Улан сар“ гидг олар демнад гаргьсн наад бүрдэлгьнд Колан Сандж голдж эрдлэ.
 Колан Сандж теегэр хббнэ ард бслэ, Коммуна партин зерглэнд 1927 джилэс ави баанэ. Ода цагт бичэч коммунист Колан Сандж партин хурц селм эдлсн хувтэ үүлдвр үүлдэжнэ.
 „Улада“ гидг роман күндтэ берк тбр Колан Санджин ээмд ачгдсн баанэ. Ода эн роман мана цугъаран күндтэ күцл. Мана хальмгин нэри билгин үүлдврт түрүн ишкдлгн эн роман эклдж секхмн.
 Хальмг бичэчин оли-амтнн төлэ үүлдэжх эн төрнх күнэньгү сэн болтха гидж урдаснь тослж нехмн. Эн саамд „Бригадин“ поэмнь барлгджана.

Манъгъдур Шуургън шуршгогьинь
 Манд медхд күчр...
 Сунъгьад бдриг утхад,
 Сббгьинь немдж бгцхэй.
 Унтдг нббриг ахрал,
 Овснг болзгтнь зббцхэй!
 Обком мана чинриг
 Овлд белдлгъяр шүүхмн...
 Большевик—колхозта болсан
 Бидн Партьлан үзүлхмн!
 * * *
 Угин кучн нургъар ирвэлэд—
 Нббриг мбндрэр цутхв,
 Бригадин зүрки брчдэн булыглад,
 Серлиг күцлэр цадхв.
 Болв цуг тагчг...
 Дала даявлснэ ард
 Дунъгэдж дольгад амрдг,
 Даяач дэврхэсн урд
 Тунъгьадж ухагъан холгъдг.
 Бригад дундас гентки
 Бондша Эрвнь джинънв:
 —„Залус, зүткти!
 Дбрлдэ кей—
 Болзгнь—
 —хбрн тавн“—
 —Дбргэд,
 омнэснь гүтки
 Кондша Баснь босв:
 —Гергд, гүджртн!
 Меткэд медий!
 Хәрнь—
 —Боосн болзгасн

Хәрү бичэ пшкий!“
 * * *
 „Дуусий“—гисн уг
 Дегц—кингъяр келгдв.
 Цаг түдэшгон эркд
 Цуг шамддж гарцхав.
 Учүкн эн агчмд
 Уудн уутыдад одв.
 Шургъчин чикнд гентки
 Сальк сугшсн болв.
 * * *
 Суух сарин көлд,
 Шуух күцлин мбрг,—
 Гучн гурви тергд,
 Гүджрсн залус,
 гергд
 Шуукрсн салькиг брэд,
 Шоратсн хаалгъиг арэд,
 Бүүрэ унтсн теегт
 Дуурэ заядж джинънв.
 * * *
 Тесл—уга күрв,
 Тудл—уга бүслв,
 Уул—болсн скирдиг
 Биил—месэр булгъчв.
 * * *
 Задин хар салькинас
 Зудин заныг донъгъдв,
 Мел бшэйтэ юмншнъг
 Манла гацдж чанъгъдв.
 Идшлсн цармудин сүүлмүд
 Элкинъ цокдж долларна.

Ачгсн бвснэ бутмуднь
 Уруднь хурлгъдж нислднэ.
 Бәрм—чигэ арджанас
 Биилд юмн бэргдхш,
 Öргэд хайсн Öвснэс
 Öрэлнь Тергид күрхш!..
 * * *
 Кбдлмш кенэ гидгтн
 Куунэ седклэс бурднэ
 Ухагъан бгэд кехлэ,
 Онъдин эвнь олднэ:
 Түрүн ачсн тергдэри
 Тбгэлүлдж керсг бэрллад,
 Ачсн тергдин уруднь,—
 Ачх тергдинъ зогсалдад—
 Экрдж улэдж салькиг
 Эвинь олдж мекллдв,
 Нисдж зовадг бвсиг
 Кевинь гаргъдж ачлдв.
 Хай, нааран, Хай!... гилдэд.
 Халуч—манахн урньв,
 Галв салькина күчнлэ
 Ганьдгта бригад мийаркв.
 Бат бургъсн ишнь
 Балтгин гартнь уйдна,
 Сендчэд бргэд бгсинь
 Санджин Алань хавлна.
 Татад гарсн тергдг
 Тугтна Манджнь түрүлнэ,
 Мел онъдин дахллад
 Муукан Анджнь метклднэ,
 Чулчин Очр Бадмтагъан
 Чидлин туршар гүджрнэ,

Темснэ Куукэ теднтэ гъан
 Тенъцл булалддж дбрлднэ.
 Безгтэ Коман Боовачн
 Биилан, хайдж цухрхш.
 Больинцд илгэхәр седвчн
 Бригадан хайдж гархш.
 * * *
 Овалх, ачх болгънд,
 Онъдин сүрәнэ дуувр.
 Энънад цувад гархд
 Омгта дунь дживр.
 Хойрхн часднь унтад.
 Хотин—ууврлань амрад,
 Арвн хонгин туршн,
 Арүн седклэр дуршн,
 Одр—сббни кемджэ—ген
 Овлин аюлд белдв...
 Цуг тиигдж зүтксәр
 Цаг Шиняр хуврсәр
 Шавлгър хар скирдс
 Шамдж увлзньдэн орв.
 Наста бухмуд кевтэ,
 Нег негидэн ташалдв.
 * * *
 Шунсн Шургъчин бригад
 Шуукрсн салькиг диилв,
 Андгърлсн хбрн—тавид—
 Öвсн зббгдэд дуусв.
 * * *
 Сальки, Сальки, Сальки,
 Одрин—дуусн азлднэ.
 Сббднь сальки—
 Бешин хоолд Бииван татад геглзнэ.
 Бугъун хотнд—гертан.
 Булакн, улвта орндан,
 Сальки—задиг дббгддж.
 Шуургъч нббртэн инэв.

Нарт делкән багъчуд: ядерн селмиг уурулхми!—гидж некджәнә

Хальмгин багъчуд Москвад

Москва... Фестиваль... Эн хойр үг кун болгъна ухан-седкл эллад, байрар чеедж дүүргнә. Москва өбрдх дутман цугъар ормдан суудж ядад, терзд манънагъан шахчкад, түрүн харгъдж йовх гермуд, заводин корпусмуд гәәхлж йовчихана. Хальмг тангъчас Москва ордж йовх багъчудас кесгнә Төрскнәнн хотл балгъс урднә үздә уга учрар, байрта хәәкрлгън, өврмдж өбрдх болгънас икдәд йовна.

Гермудин эрс, дуунан модд, хашас—цугъар сәәхн-сәәхн плакатсар, зургудар, даргисар кеерулгддж.

Августин 2. Орүн 5 час 15 минут. Поезд ирдә Курск вокзалд зогсв. Цугъар адгъдж вагонас гарихав.

Түрүн ишкл Москван газрт, түрүн Москван агъар кииллгън... Репродуктрас гоодждж гарчах айста дун зүрк авлад, кун болгън нисхдән шаху...

Манур экскурсовод ирдә, цугъараламвдн таньлдчкад, дахулад, белдчксн автобусур авч ирв. Мана Хальмгин багъчуд, автобуст ордж сун, ценънсн айста дуугъан эклв...

Автобус Москван уульнцар эрвлздә йовна, мана дуулдж йовх дун чиги улм-улм чангъград йовна.

Варшавск шоссе... Мана өмн цугъар белн. Амрх орн, уух хот, бийән угъа усн... Кун амрхар седлж бәәхш...

Москва, гаргъси эедж мет, дегд ээлттәгъар, байртагъар маниг тосв. 10 час өрүн бидн Пушкинск площадьт ирдж бууввдн... Пушкин! Алдр орсин поэт Александр Сергеевич, барун гаран өвртән дүрсн, „мини тускар теегин иньг хальмг чиги келх“—гисн бәәдлтәгъар маниг тосв.

11 часа Пушкинск площадьт газа кесн спен деер английск эстрадн джаз оркестрмүдин концерт эклв. Эн концертиг нарта делкәд нерәрн туургсн Джеффа Эллисона джас эклв. Англичанмуд дегд шулундулун улс бәәдлж. Хур, бишкүр татлж бәәсн бийсн, зогсн бәәдлж бииллдәд гарна...

Концертин хөбн тарад гархла, йовсн газр болгънд цуг орн-нутгудас ирсн багъчуд харгъна. Мана түрүн болдж гаринь атхсн кун—египтянин майор Мохамед Фоули Санл. Мохамед английск-французск агрессин тускар келв.

Удас хооран Ленинә музейд одихавдн. Музейин экспонат болгъниг хальмгин багъчуд ик сонимдтагъар хәләцхәв. Орәгъас өрәгъур орх дутман алдр вождь Ленинә чинр улмул илткдәд, нарт делкән кәллмшчирин болн күч-көлсчирин сулхврин, байр-джиргълин төлә ямаран ик кәллмш кесн ил медгднә.

Асхн 8 час. Останкино гилд парк. Музык. Инәдн. Олн зүсн келәр куундлгън. Колониальн орн-нутгудин багъчудла нарт делкән багъчуд харгъх—ик байр болджана. Паркин дунд бәәсн усна эргнд тавн костер шатагъад, эн кос-

термудин өбр колониальн орн-нутгудин багъчудла харгъцахав.

Тавн костер—нарт делкән тавн түвин темдг.

Японас ирсн багъчуд манла харгъчкад: „Хейва!.. Юдзе!“—гидж хәәкрв.

Өмиәнсь Хальмгин багъчуд хәрүив:

—Ни-негн!.. Төвкнүн!..

Монгъглас ирсн багъчудас Саарал Лхамсурән, Балзан Лхавсурән гилд хойр кууки Бадма-Гаряев Эрдни-Гарән чееджд Монгъглин фестивалин значок хатхдж өгв. Дакад телн байрта серглн джиргълинн тускар келв.

Эн ик нәр-джиргълд нарта делкән багъчуд нег-негнәнн кел эс медг болв чигн, гаринн хургъдар ухан-седклән куунднә. Индин, Монгъглин, Италин, Францин, Англин болн талдан чигн келн багъчуд колониальн Французск Судана багъчудла харгъцахав. Телнлә хамдан мана Хальмгин багъчуд бас орлцхав.

Августин 3-н. Орүн эртәс авн Цугсоюзин селәнә эдл-ахун гәәхүлд олх болад ниргъцахәв.

—Эн селәнә эдл-ахун гәәхүлиг түрүн болдж үзхүв. Аргъта болхла би терүнәс цуг бийдән кергтә дамшлт авнав,—гидж Элст балгъсна Ленинә нертә колхозин ах хөбч Алексей Радачинский келв.

Гәәхүл бәәх газр—бүкл балгъсна бәәр эелдженә. Союзн республик болгън эврә павильонта болсн деерән, Центральн район тал-талдан павильон бас эзлхәнә. РСФСР-н павильонд бидн мана крайин нертә-нертә селәнә эдл-ахун кәллмшин нуурт йовх әмтсн зургуд хәләвдн, теднә кәллмшин дамшлт умшвдн. Телн дунд Козьминск селәнә нертә колхозин председатель Социалистическ Кучкөлснә Герой Г. З. Жиляев, „Советское руно“ совхозин ах хөбч В.Е. Золотарев, „Большевик“ совхозин ах хөбч Д.Т. Хоречко болн талдан чигн үзмлжтә әмтс мана Ставропольск краяс бәәнә.

Сарпинск района „Сарпинский“ совхозин тракторист Убушнев Эрнцн, Элстин механизацин училишин мастер Болдырев Очр—эднд „Павильон механизация“ икәр таасгдв. Эн павильона өмн гәәхүлд гилд тәвсн „ТУ-104“ гилд самолет бәәнә. Газадин орн-нутгулин чигн, мана советск багъчуд чигн цугъар ик өврмдж кедж эн самолетиг гәәхәнә.

Гәәхүлин площадь деер кесг гектар тәрән ургъджана. Энүнд цуг делкән багъчуд ирдж, мана орн-нутгин тәрәнә кәллмшин дамшлт дасцахана.

—Тана орн-нутгин гәәхүл—нарта делкәд негдгч школ,—гидж манла йовсн монгъглин поэт Дожоо Дорж келв.

Эн өдрмүдт Кремльд болсн бал дегд ик сән-сәәхн болв. Асхн эртәс авн Кремлин эргнд

бәәсн Свердловск, Революцин, Красн площадьс, Арбат, Москва—голин кбвә багъчудар дүүрв. Цуг делкән багъчуд Спасск бәәшнъгин уудәр Кремлур орихав. Арви тавн мингъгн оли-келн багъчудиг, московск типографин кәллмшч Тамара Иванова тосв. Тайницк садин аллеягъ гарад, багъчуд Кремлевск өбдмин хаалгъар йовад, деер бәәсн Благовещенск болн Архангельск собор-мудин өбрк площадь деер хурчихана. Эргнд музык, байрта ценънсн инәдн, шуугата алх ташлгън.

Яшалтагъас ирсн Сладковск МТС-н тракторн бригадин бригадир Николай Хуторной эн тоотиг үздә, Рая Азыдова, Баснә Надбитов—эднлә хамдан байсн джиргәд йовна.

Кремлевск балин нег захднә Академическ ик театрин артистир би-ду үзүлджәцхәнә, наадк нег захднә багъчуд цирк гәәхдженә. Энд-тенд би, дун, зүсн-зүул наадн.

Мана Хальмг тангъгъар концертс өгсн терск хазгудин Пятигорск би-дуугъин ансамблин багъчуд Хальмгин багъчудла, талдан келн багъчудла хамцад, Архангельск соборин өбр „Комсомольская ручейка“ гилд наад наадлцхав.

Бал арви хойр час сө күртә болв. Дигтә арви хойр часа Спасск бәәшнъгин час цокхла, зүсн-зүул өнъгтә ракетс хагдлж өбдән гарад, сөбгъин тенгъриг сольнъгътрсн герләр кеерүлв. Энүнә хөбн цуг багъчуд бәәсн газурн тарцахав.

Хальмг тангъгъас одсн багъчудт кезәд чигн мартгдш уга толлврмуд Ленин болн Сталин хойрин мавзолейд одсн хөбн үлдв. Эн өдр мавзолейд арви хойр мингъгн әмтн орцхав.

Мана багъчуд өдр болгън гишинь Лужникд бәәсн Ленинә нертә стадионд оддж, спортивн дөрлдә хәләцхәв. Орчлнъгд туурсн Третьяковск галлерейд одсн мана багъчуд алдр зурачирин зурсн зургуд үзихәв. Регина, Суриковин, Серовин, Перовин, Крамскойин болн талдан чигн кесг зурачирин зургуд толлж авцхав.

Хальмгин багъчуд хәрү тангъгъурн гархин өмн, ардан үлдсн уурмуд, иньгудтән фестивалн белгүд хулддж авцхав.

Сарпинск района „Гигант“ гилд колхозин саалыч Поля Копцова эврәнн фермд кәлдлг 12 үр кууқдтән цугтадн белг авб. Элст балгъсна „1-е Мая“ артелин хуви-хунр уяч Шура Кобылкина үр кууқдтән торгын альчурмуд авб.

—Москва, менд бә! Цуг делкән багъчуд ни-негн, төвкнүн болтха, дән кезәд чигн бичә шаттха!—гидж хәәкрдәд Хальмгин багъчуд теегән орад гарцахав!

Тедн цугъар амулн менд газртан ирцхәсн, өмнәксн улу урмдтагъар кеджәх кәллмшән эклцхәв.

АЛЕКСЕЙ БАЛАКАЕВ.
Москва—Элст. август.

Багъчудин митинг

Нарт делкән багъчудин болн студентрин зургъадгч фестивал арвдгч өдрнә Манежн площадь деер багъчудин агъуик митинг болн манифестац болв. Нагасаки болн Хиросима гилд Японск балгъсд деер атомн селм хайсн өдрәс авн 12 джил болсн өбнд нерәдгдлж эн митингс болн манифестац кегдв. Атомн болн водородн селмсиг сөрлгънг уурулхми гилж, сән-келцхәв.

сәәхн дән уга, төвкнүн бәәхд нерәдсн лозунгстагъар манифестац болн митингс кегдв.

Нарт делкә төвкнүн бәәлгънә Советин ахлачирин дарук Джеймс Эндикотт, Советск Союзин Герой Алексей Маресьев, Японас фестивалин делегатк болдж ирсн Хи-сако Нагата болн нань чиги улс митинг деер бослж үг

Ургъцин нәр

Цуг оли-әмтнә зокал болдж ургъцин нәр ик кезәнәс авн орсми. Алтн болсн цагъан тәрәнә ургъцин боодг, виноград, банан гилд темсн, цагъан көвнъ, савст дүүргәд кечкхсн тутргъ, бобы, кофе ургъадж авсна күч-көлснә байр болджана. Нарт делкән цуг оли-келн әмтн селәнә эдлахун малчнр, загъсчнр, садовникуд болн модна халхар кәлдлг улс джил болгън эврәнн кесн кәллмшн дигиг темдглцхәдми.

ветск фильмд наадсн энъкр героимуд-артистнрлә багъчуд кинотеатрин өбр харгъцахав. Агъу ик селәнә кадрилд болн „Бала роз“ гилд бивд мингъгәд кууқд болн көвүд орлцхав. Латвийск келлә әмтнә „Лиго“ гилд нәәрин гал боодгин эрг деер падрв.

Поволжин, Казахстана, Сибирийн эмнгсн газрмудиг диилдж олзджах багъчудла газадин ордудас ирсн кесг оли гиичнр ирдж харгъцахав.

Багъчуд байрлдж, үни седкләри куундвр кецхәв. Фестивалин өдрмүдт газадин оли зүсн орн нутгудас ирсн кууқд болн көвүд йир сәәнәр таньлад, үүрлдж, нег-негән медихәв. Нарт делкән багъчуд төвкнүн бәәхин төлә маарандн ним харгълдан болхин төлә ноолддж, цуг орчлнъгд төвкнүн бәәхин болн ни-ницнъгъун төлә орчлнъгд дәкдж дән бичә болтха, харгънлт болн хамхрлт бичә болтха гилж ноолдхми гилж багъчуд куундихәв.

Нәр төгсхдән өбрләд ирсн цагла фонтан бәәсн площадьин өбр чангъгар гар-гаран бәрлдж цуглрцхав. Энүнд иньгллгънә болн үүрллгънә ду дуулцхав. Цуг келн әмтнә багъчудин келәр дуулсн дунь Москван агъугъар дүүрч джннъв, тер дуулсн дун оли келн әмтнә эврәнн күч-көлсчнр төвкнүн бәәхин төләд нерәдгсн бәәдлж.

Августин 7-д газадин орн-нутгудин делегатс профессәрн харгълцсна хөбн кесг концертс тәвдж үзүлгдв. Албанас, Аргентинәс, Болгарас, ГДР-с, Индәс, Колумбас, Китдәс, Монгъглас, Сирийәс, СССР-с ирсн делегаци оли-келн әмтнә торжественн программс үзүлцхәв. Искусствд кәлдлжәх әмтнә Центральн герт цуглрдж, Карла Гобьдори гилд куунә гарсн өдрәс нааран 250 джил болсн өбнд темдгдв. Асхндн студентнр Ленинск уул деер цуглрдж агъу ик бал-карнавал кев.

Августин 8. (ТАСС).

Редактор Д. М. МУНЕБЕНОВ.